

Nejstarší historie expozice Akva Tera

Martin Vobruba

Expozice Akva Tera vznikla jako pobočka plzeňské zoologické zahrady v rámci Parku kultury a oddechu (PKO) již počátkem 60. let 20. století a první roky do ní přicházelo i na 45 000 návštěvníků. Akva Tera byla otevřena dne 22. 7. 1962. Její první vybavení získal PKO zakoupením inventáře rušeného kroužku akvaristů při ZK Škoda Plzeň. První den přišlo do Akva Tera na 1 000 návštěvníků! Existence Akva Tera je volným pokračováním tradice akvaristického spolku Iris, který vznikl v roce 1901 a později, v roce 1926 založil plzeňskou zoo. Vznik expozice právě v roce 1962 může mít spojitost s tím, že v tu chvíli již nebyla pro veřejnost původní zoo po infekci přístupná, ale ještě nebyl otevřen nový lochtínský areál a plzeňské veřejnosti chyběla exotická zvířata.

Určitou kuriozitou je, jak si lidé představují a pletou název, adresu i podstatu Akva Tera. Především sídlí na Palackého třídě, nikoliv na známějším sousedním náměstí. Dále se občas vyskytly různé nesprávné podoby názvu, včetně Aqua i Akvaterra. Během let se měnil poměr rybiček a terarijních živočichů, tedy zda byla více či téměř úplně „akva“ nebo „tera“. Rovněž se vzácně zaměňuje s prodejnou nebo výstavou.

Nejprve přinášela návštěvníkům v teráriích a akváriích například i jedovaté hady, kobry, mamby, chřestýše, krokodýly, velké druhy žab a malé savce; později se změnila spíše na akvarijní expozici. Chod expozice byl jednu dobu rovněž ovlivněn emigrací akvaristy a nedostatkem fundovaných pracovníků. Do Akva Tera chodil totiž brigádnicky pomáhat externí odborník. Po jedné z dílčích rekonstrukcí čekala zoo velkou zásilku nových ryb, on však v té době emigroval. Zbylí pracovníci museli telefonicky konzultovat určení a nároky jednotlivých rybiček doslova „kde se dalo“. V prvních letech provozu zde pan Zdeněk Veselý, pozdější vedoucí celé zoo, pořídil mnoho snímků a publikoval řadu článků do zahraničního tisku, pečlivě zdokumentoval různé želvy, hady, ještěry, žáby a dokonce i sklípkany a štíry. Své fotografie a odborné články publikoval i v zahraničním tisku a odborných časopisech. V Akva Tera pravděpodobně žily i vačice a tany, dále bodlinatá myš rodu *Acomys*, burunduk či pískomilové. Ještě v roce 1970 zde byla chována mamba a v roce 1974 dva druhy hadů rodu *Psammophis*. Akva získávala zásilky z Kuby, Egypta, SSSR, ale i USA.

O prvních letech Akva Tera si můžeme udělat obraz právě zejména díky Zdeňkovi Veselému. V archivu ZOO a BZ zanechal řadu sérií dobře popsaných fotografií obyvatel a přírůstků tamních expozic, publikoval i v měsíčníku PKO Kulturní přehled.

V srpnu 1962 má Akva Tera otevřeno každý den v čase 10.00 – 18.00 hod, vstupné činí pro dospělé jednu korunu, pro děti 50 haléřů. V dubnu 1963 má Akva prvního velkého hada – kraju tygrovitou, která má být po čase nabídnuta do Ameriky na výměnu za anakundu. V expozici jsou v té době již blavoři, chřestýš zelený, želvy stepní a řecké, rozmnožila se bodlinatka a přítomen je také štír. Prvním plzeňským varanem je varan nilský v létě roku 1963, podobně jako želvy tereky kolumbijské *Podocnemys unifilis* a *Chinemys reevesi*. V srpnu dorazili z Kuby štíři *Centuroides gracilis*. Je chována „velká brazilská pralesní suchozemská želva“, možná *Geochelone denticulata*. V kolekci Akva Tera je bičovka zelená či zmije růžkaté a dva druhy „kufí“, tedy křovinářů, kufie sveřepá a brazilská. V říjnu se poprvé dozvídáme o novém chameleonovi z Afriky, Guyany, později upřesněnému jako *Chamaeleo africanus*. V prosinci dorazila zásilka plazů z Kuby, včetně tří blíže nepopsaných želv.

V dubnu 1964 Akva Tera vystavuje dokonce i felzomy nebo indické užovky rybářské. V květnu je zmínka o zimování ještěrek zelených. Červnové zápisky přibližují želvu *Geochelone elegans* z Ceylonu, dále axolotly a scinky trnité. Navýšení kolekce varanů na čtyři druhy zmiňuje červenec 1964, to zde již jsou varani bengálští, skvrnití a flavescens. Ze SSSR dorazila zmije levantská a *Erix miliaris*. V listopadu 1964 se Akva Tera loučí se svým maskotem, prvním výrazným obyvatelem, leguánem zeleným. Dostal jméno Táta a patřil k miláčkům zaměstnanců expozice. Počátkem roku 1965 má Akva novou kraju tygrovitou, tentokrát třímetrovou. Vícekrát je již naznačeno, že chov v Akva Tera souvisí s chovem v zoo a řada exponátů se má stěhovat do zoo. V červenci přibyl nový zelený leguán a dostal jméno Mauglí. Rovněž se dovídáme, že osobnostmi byli i skvrnití varani, pojmenovaní Salva a Tor (díky latinskému druhovému jménu tohoto varana „salvator“). Samec Salva odcestoval kvůli svým velkým rozměrům do Dvora Králové a na Palackého třídě zbyla pouze Tórinka. To, že leguáni a varani měli jména a veřejnost se je dozvěděla, byl na svou dobu unikát. Jména největších hvězd zoo, šimpanze Tondy atp., šla zjistit pouze z tisku.

O měsíc později jsou popsány tři ropuchy Blombergovy, jako první a jediné v ČSSR. Na podzim pokračuje seznámení s obojživelníky v podobě drápatek *Hymenochinus böttgeri* a žabek *Discoglossus pictus*. V listopadu 1965 je zmíněna hlavatka kočičí a myška drobná. Rok 1966 přináší v úvodu například pět kruhochvostů obrovských, na podzim zase skvrnitého madagaskarského chameleona. V říjnu dorazila zásilka plazů z USA, obsahující dva druhy chřestýšů, ropušníky a užovky rodu *Thamnophis*. Mezi prosincovými přírůstky je skupina mladých chřestýšů diamantových, želvy třípruhé z Číny a zejména kobra černokrká. Dorazit mají zmije útočné a gabunské. V létě 1967 v Akva Tera žije mamba černá (uhynula v roce 1970) a pár hadů *Sistrurus miliaris*. V srpnu následuje zmínka o pěti psohlavcích od profesora Vogela, které na své výpravě údajně objevil jako zdánlivě vymizelý druh. Novinkou jsou i ropuchy obrovské čili aga (*Bufo marinus*). Po této informaci již dochází k odmlce v četnosti dochovaných údajů. Ještě v prosinci roku 1967 žije krokodýl americký, dále tři chřestýši, kobra, mamba a polochřestýš rodu *Sistrurus*.

V červnu 1972 si „Akva“ připomněla 10. výročí. Kromě rybiček v ní stále žil například hroznýš královský, krokodýl nilský, varan nilský, zmije růžkaté, ropucha Blombergova, želvy a malí savci. V lednu 1973 do Akva Tera zve blavor, zmije, varan nilský, želva nádherná – tehdy zdaleka ne běžná, jako v současnosti; tři noví kajmani paraguayští. V létě 1977 chová Akva Tera 70 druhů ryb, kajmany a želvy. Plazi byli v 80. letech okrajově zastoupeni už pouze solitéry (krokodýlem novoguinejským, želvou nádhernou a bahenní, atp.), převažovaly rybky. Do čtvrtého celostátního Seznamu druhů v zoologických zahradách, který vyšel opět po dvou letech, hlásí plzeňští 51 druhů ryb z expozice Akva Tera. Kolem roku 1977 končí na delší dobu chov obojživelníků.

Akva Tera byla uzavřena dva roky v 80. letech. Po dvouleté přestavbě byla roku 1987 otevřena se 47 druhy ryb a čtyřmi druhy plazů.